AN ROINN OIDEACHAIS AGUS EOLAÍOCHTA M.21T

SCRÚDÚ ARDTEISTIMÉIREACHTA, 2000

STAIR - GNÁTHLEIBHÉAL

(400 marc)

DÉARDAOIN, 8 MEITHEAMH - TRÁTHNÓNA, 2.00 go dtí 5.20

Ná freagair ach as AON CHÚRSA AMHÁIN (Cúrsa I nó Cúrsa II).

Feicfear go bhfuil uasmhéid ama á mholadh do gach ceist ar leith. Tá am chun léitheoireachta agus chun athbhreithniúcháin le háireamh san uasmhéid sin.

CÚRSA I

Sibhialtacht an Renaissance
(Stair na hÉireann, 1477-1625; Stair na hEorpa, 1453-1618)

Freagair **GACH** ceann de na ceisteanna **A,B,C,D,E,F.**

Do stair na hÉireann a thagraíonn **A, B** agus **C;** do stair na hEorpa a thagraíonn **D, E** agus **F.**

A
(Uasmhéid ama a mholtar: 20 nóiméad)

Freagair go hachomair OCHT gcinn díobh seo a leanas. Is fiú 5 marc an ceann iad. Is leor abairt nó dhó i ngach cás

1. Cén fáth a raibh tábhacht ag baint leis an bPáil i dtréimhse na dTúdarach in Éirinn?

2. Mínigh GACH ceann de DHÁ cheann díobh seo a leanas: bard; file; ceithearnach; gallóglach.

3. Cén pháirt a ghlac Lambert Simnel nó Perkin Warbeck i stair na hÉireann?

4. Cén fáth ar bunaíodh Léig na nGearaltach sa bhliain 1536?

5. Céard a bhí i ndlí na *dearbhfhine* in Éirinn i dtréimhse do chúrsa?

6. Cad é an bhrí a bhí le *hAcht Eisreachtaithe* le linn tréimhse do chúrsa?

7. Ainmnigh slí AMHÁIN inar bheartaigh na Túdaraigh *galldú* a dhéanamh ar Éirinn.

8. Cén cineál eolais atá le fáil i *Suirbhé Dheasmhumhan,* 1584?

9. Cuid de na daoine a tháinig slán ó Armáid na Spáinne, cén fáth ar caitheadh go dona leo nuair a tháinig siad i dtír Éirinn?

10. Cén pháirt a ghlac Gráinne Uí Mháille i stair Chúige Chonnacht?

11. Cén fáth ar ghabh Sir John Perrot Aodh Rua Ó Dónaill sa bhliain 1587?

12. Cén fáth ar bunaíodh coláistí Éireannacha ar Mhór-Roinn na hEorpa i ndeireadh an 16ú haois?

13. Ainmnigh clann Ghaeleach AMHÁIN agus clann Angla-Éireannach AMHÁIN in Éirinn sa 16ú haois.

14. Mínigh go hachomair cén fáth nár plandáladh Aontroim agus an Dún i bPlandáil Uladh.

15. Cad a bhí in *Annála na gCeithre Máistrí?*

B
(Uasmhéid ama a mholtar: 20 nóiméad)

Scríobh alt gairid i dtaobh gach ceann de DHÁ cheann díobh seo a leanas. Is fiú 20 marc an ceann iad.

1. An chúis go raibh an oiread sin cumhachta ag Gearóid Mór, 8ú hIarla Chill Dara.

2. Tomás an tSíoda.

3. Titim Sheáin Uí Néill.

4. An fáth ar cuireadh an tAthair David Wolfe, C.Í., go hÉirinn, 1561 - 1572.

5. Plandáil na Mumhan.

6. Conradh Mellifont, 1603.

C
(Uasmhéid ama a mholtar: 50 nóiméad)

Déan trácht ar gach ceann de DHÁ cheann díobh seo a leanas. Is fiú 60 marc an ceann iad.

1. An Tiarna Eadbhard Poynings in Éirinn, faoi GACH ceann de na ceannteidil seo a leanas:
- **(i)** An chúis ar cuireadh go hÉirinn é.
- **(ii)** Cad a rinne sé in Éirinn.
- **(iii)** Obair Poynings in Éirinn - mar a d'éirigh leis nó mar a theip air?

2. Anraí VIII agus Éire faoi GACH ceann de na ceannteidil seo a leanas:
- **(i)** *Géilleadh agus Athbhronnadh*.
- **(ii)** Parlaimint an Reifirméisin, 1536 – 1537.
- **(iii)** Díscaoileadh na Mainistreacha.

3. Éire faoi Eadbhard VI, (1547 - 1553) agus an Bhanríon Máire, (1553 - 1558).

4. An Reifirméisean in Éirinn i rith réimeas Eilís I, (1558 – 1603).

5. An Cogadh Naoi mBliana, 1594 - 1603, faoi GACH ceann de na ceannteidil seo a leanas:
- **(i)** Cúiseanna leis an gCogadh.
- **(ii)** Imeachtaí an Chogaidh.
- **(iii)** An chúis gur buadh ar Ó Néill agus Ó Dónaill.

6. Séamas I (1603 – 1625) agus Éire, faoi GACH ceann de na ceannteidil seo a leanas:
- **(i)** An chúis gur cuireadh fáilte in Éirinn le teacht i réim do Shéamas I.
- **(ii)** Plandáil Uladh.
- **(iii)** Parlaimint Chichester, 1613 - 1615.

D

(Uasmhéid ama a mholtar: 20 nóiméad)
Freagair go hachomair OCHT gcinn díobh seo a leanas. Is fiú 5 marc an ceann iad. Is leor abairt nó dhó i ngach cás.

1. Ainmnigh slí AMHÁIN inar chuir Anraí an Loingseoir na fionnachtain thíreolaíochta chun cinn.

2. Cén sórt rud a bhi i gcaravelle?

3. Ainmnigh slí AMHÁIN a ndearna Savonarola iarracht an saol i bhFlórans a athrú.

4. Cén fáth a raibh patrúin tábhachtach i rith an Renaissance?

5. Ainmnigh slí AMHÁIN a ndearna Erasmus aird a tharraingt ar dhroch-chleachtais san Eaglais.

6. Cén fáth ar thacaigh an oiread san prionsaí Gearmánacha le Liútar?

7. Cén chumhacht eachtrach a raibh baint aige le *Scrios na Róimhe*, 1527?

8. Ainmnigh ealaíontóir AMHÁIN ó thaobh amuigh den Iodáil.

9. Cérbh iad na *Janissaries*?

10. Cad é an toradh a bhí ar Chath Lepanto , 1571?

11. Ainmnigh éacht AMHÁIN de chuid Ivan IV na Rúise (Ivan an Uafáis).

12. Ainmnigh grúpa AMHÁIN daoine a raibh baint acu le hÁr Lá Fhéile Bairtliméid, 1572.

13. Cad é an tábhacht is mó a bhain le cathair Antwerp sa 16ú agus 17ú haois?

14. Ainmnigh cúis AMHÁIN leis an gCogadh Tríocha Bliain.

15. Cén ghné den ghníomhaíocht dhaonna a shamhlaíonn tú le duine AMHÁIN díobh seo a leanas: Nicholas Copernicus; Galileo Galilei; William Caxton?

E

(Uasmhéid ama a mholtar: 20 nóiméad)
Scríobh alt gairid i dtaobh gach ceann de DHÁ cheann díobh seo a leanas. Is fiú 20 marc an ceann iad.

1. Titim Constantinople, 1453.

2. An tionchar a bhí ag forbairt na printeála ar an Eoraip.

3. Cuntas ar cheann AMHÁIN de na turais taiscéalaíochta i rith na tréimhse, 1453 - 1618.

4. An chúis gur éirigh Mártain Liútar amach in aghaidh na Pápachta.

5. Banríon Eilís I Shasana, 1558 - 1603.

6. Anraí IV na Fraince, 1589 - 1610.

F

(Uasmhéid ama a mholtar: 50 nóiméad)
Déan trácht ar gach ceann de DHÁ cheann díobh seo a leanas. Is fiú 60 marc an ceann iad.

1. Ferdinando agus Isabella na Spáinne.

2. Péintéireacht agus dealbhadóireacht i Renaissance na hIodáile.

3. An Cailbhíneachas faoi GACH ceann de na ceann-teidil seo a leanas:
- **(i)** Saol Chailbhín agus a thuairimí i gcúrsaí creidimh sular chuir sé faoi sa Ghinéiv.
- **(ii)** An saol mar a bhí sa Ghinéiv le linn do Chailbhín a bheith ann.
- **(iii)** Scaipeadh an Chailbhíneachais.

4. Séarlas V, Impire ar an Impireacht Romhánach Naofa, 1519 - 1555, faoi GACH ceann de na ceannteidil seo a leanas:
- **(i)** na hiarrachtaí a rinne sé stop a chur le scaipeadh an phrotastúnachais.
- **(ii)** na deacrachtaí a bhí aige leis an Impireacht.
- **(iii)** Cúrsaí intíre na Spáinne.

5. An Frith-Reifirméisean faoi GACH ceann de na ceannteidil seo a leanas:
- **(i)** An gá a bhí le leasuithe san Eaglais Chaitliceach.
- **(ii)** Comhchomhairle Thrento.
- **(iii)** Cumann Íosa (na hÍosánaigh).

6. Éirí amach na hIsiltíre faoi GACH ceann de na ceannteidil seo a leanas:
- **(i)** Cúiseanna leis an éirí amach.
- **(ii)** Na torthaí sóisialta agus na torthaí eacnamaíocha a bhí ar an éirí amach.
- **(iii)** An bhaint a bhí ag tíortha eile leis an éirí amach.

CÚRSA II

Sibhialtacht na Linne Seo

(Stair na hÉireann, 1868-1966; Stair na hEorpa, 1870-1966)

Freagair **GACH** ceann de na ceisteanna **A,B,C,D,E,F.**

Do stair na hÉireann a thagraíonn **A, B** agus **C;** do stair na hEorpa a thagraíonn **D, E** agus **F.**

A

(Uasmhéid ama a mholtar: 20 nóiméad)

Freagair go hachomair OCHT gcinn díobh seo a leanas. Is fiú 5 marc an ceann iad. Is leor abairt nó dhó i ngach cás.

1. Acht Eaglais na hÉireann de chuid Gladstone a tháinig i bhfeidhm ar an 26 Iúil, 1869, luaigh slí AMHÁIN a raibh tionchar aige ar Eaglais na hÉireann.

2. Luaigh socrú AMHÁIN a bhí in Acht Talún Gladstone, 1870.

3. Arthur Balfour, a bhí ina Phríomh Rúnaí d'Éirinn, 1887 - 1891, cén fáth ar thagair náisiúntóirí Éireannacha dó mar *Balfour na Fola*?

4. Luaigh DHÁ ghníomhaíocht de chuid Bhord na gCeantar Cúng.

5. Luaigh slí AMHÁIN inar chuidigh Micheál Cíosóg le hathbheochan cluichí traidisiúnta na hÉireann.

6. Luaigh moladh AMHÁIN a rinne Art Ó Gríofa ina phaimfléid *Aiséirí na hUngáire* (1904).

7. Scríobh fíric stairiúil AMHÁIN faoi Sir Edward Carson.

8. Luaigh éacht AMHÁIN a rinne Rialtas Chumann na nGaedheal, 1922 - 1932.

9. Cén fáth ar bunaíodh an Irish Press/*Sgéala* Éireann sa bhliain 1931?

10. Cén fáth go bhfuil tábhacht ag baint le Eoin Ó Dufaigh i stair na hÉireann?

11. Tabhair cúis AMHÁIN gur bhris an Cogadh Eacnamaíoch amach.

12. Luaigh slí AMHÁIN ina raibh tionchar ag an Dara Cogadh Domhanda, 1939 - 1945, ar Thuaisceart Éireann.

13. Ainmnigh duine AMHÁIN a shealbhaigh oifig Uachtarán na hÉireann idir 1937 agus 1966.

14. Cén ghné den ghníomhaíocht dhaonna a shamhlaíonn tú le gach duine de BHEIRT díobh seo a leanas:
Caitlín Uí Chléirigh; An Cuntaois Markievicz;
Iris Kellet; Sybil Connolly?

15. Luaigh DHÁ bheart a rinne rialtais Éireannacha sa tréimhse, ó 1922 go 1966, chun an Ghaeilge a chur chun cinn.

B

(Uasmhéid ama a mholtar: 20 nóiméad)

Scríobh alt gairid i dtaobh gach ceann de DHÁ cheann díobh seo a leanas. Is fiú 20 marc an ceann iad.

1. Forbairt thionsclaíoch i dTuaisceart Éireann suas go dtí 1914.

2. An Plean Beartaíochta.

3. An chaoi a ndeachaigh Conradh na Gaeilge i mbun gnó chun a aidhmeanna a chur i gcrích sa tréimhse, 1893 - 1916.

4. Neodracht na hÉireann i rith an Dara Cogadh Domhanda, 1939 - 1945.

5. An Chéad Rialtas Idir-Pháirtí, 1948 - 1951.

6. Duine AMHÁIN díobh seo a leanas: John Devoy;
Sir Horace Plunkett; An Bhantiarna Augusta Gregory;
Caoimhín de Barra; Séamus Ó Lorcáin;
An Dochtúir Nollaig de Brún.

C

(Uasmhéid ama a mholtar: 50 nóiméad)

Déan trácht ar gach ceann de DHÁ cheann díobh seo a leanas. Is fiú 60 marc an ceann iad.

1. Micheál Dáibhéid.

2. An ghluaiseacht Féinrialtais, 1870 - 1914, faoi GACH ceann de na ceannteidil seo a leanas:
(i) Ceannaireacht Isaac Butt.
(ii) Ceannaireacht C. S. Parnell.
(iii) Mar a d'éirigh leis an ngluaiseacht Féinrialtais ó thitim Pharnell go dtí briseadh amach an Chéad Choghaidh Dhomhanda.

3. Éirí amach na Cásca, 1916.

4. Éire, 1919 - 1923, faoi GACH ceann de na ceannteidil seo a leanas:
(i) Céad Chruinniú Dháil Éireann, 21 Eanáir, 1919.
(ii) Díospóireachtaí faoin gConradh i nDáil Éireann, Nollaig 1921 - Eanáir 1922.
(iii) An Cogadh Cathartha in Éirinn, 1922 - 1923.

5. Stair Eacnamaíoch, 1922 - 1966, faoi GACH ceann de na ceannteidil seo a leanas:
(i) An tslí inar láimhseáil Cumann na nGaedheal geilleagar na tíre idir 1922 agus 1932.
(ii) Éire i rith an Dara Cogadh Domhanda, 1939 - 1945.
(iii) Mar a d'éirigh le geilleagar na tíre faoi Sheán Lemass mar Thaoiseach, 1959 - 1966.

6. Tuaisceart Éireann, 1920 - 1966.

D

(Uasmhéid ama a mholtar: 20 nóiméad)
Freagair go hachomair OCHT gcinn díobh seo a leanas. Is fiú 5 marc an ceann iad. Is leor abairt nó dhó i ngach cás.

1. Luaigh fadhb AMHÁIN a bhí ag an stát nua san Iodáil tar éis 1870.

2. Luaigh beart AMHÁIN a rinne Bismarck chun stop a chur le dul chun cinn an tsóisialachais sa Ghearmáin.

3. Cén fáth go raibh tábhacht ag baint le Alfred Dreyfus i stair na Fraince?

4. Cén fáth go raibh láinseáil an *Dreadnought*, 1906, tábhachtach?

5. Luaigh DHÁ shlí ina ndearnadh dul chun cinn i gcúrsaí cumarsáide i rith na tréimhse, 1870 - 1914.

6. Luaigh buntáiste AMHÁIN a bhí ag Stalin sa choibhlint le haghaidh cumhachta sa A.P.S.S. tar éis bás Lenin.

7. Tabhair cúis AMHÁIN go raibh Hitler in ann teacht i gcumhacht sa Ghearmáin.

8. Luaigh laige AMHÁIN a bhain le Conradh na Náisiún.

9. Luaigh cúis AMHÁIN gur bhuaigh na fórsaí Náisiúnacha faoi Franco Cogadh Cathartha na Spáinne.

10. Cad a thuigtear le *géilleadh síthe* mar a chleachtaigh Rialtas na Breataine é i dtriochaidí an chéid seo?

11. Cad a bhí i *bPlean Marshall*?

12. Cad a bhí i ngéarchéim Bheirlín, 1948?

13. Luaigh éacht AMHÁIN de chuid Konrad Adenauer, Seansiléar na Gearmáine Thiar, 1948 - 1964.

14. Luaigh cúis AMHÁIN le titim Khrushchev ó chumhacht sa A.P.S.S. sa bhliain 1964.

15. Cén gné den ghníomhaíocht dhaonna a shamhlaíonn tú le GACH duine de BHEIRT díobh seo a leanas: Vincent van Gogh; Alfred Krupp; Emmeline Pankhurst; Sigmund Freud; Yuri Gagarin; Ludwig Erhard.

E

(Uasmhéid ama a mholtar: 20 nóiméad)
Scríobh alt gairid i dtaobh gach ceann de DHÁ cheann díobh seo a leanas. Is fiú 20 marc an ceann iad.

1. An Cogadh Franca-Phrúiseach, 1870 - 1871.

2. Caidreamh Bismarck leis an Eaglais Caitliceach.

3. An tslí inar athraigh Conradh Versailles, 1919, léarscáil pholaitíochta na hEorpa.

4. Na príomh-ghnéithe a bhain leis an bhFaisisteachas san Iodáil.

5. D – Day, 6 Meitheamh, 1944 (An Teacht i dtír sa Normáin).

6. Éirí Amach na hUngáire, 1956.

F

(Uasmhéid ama a mholtar: 50 nóiméad)
Déan trácht ar gach ceann de DHÁ cheann díobh seo a leanas. Is fiú 60 marc an ceann iad.

1. *Ceist an Oirthir* faoi GACH ceann de na ceannteidil seo a leanas:
- **(i)** Cad a bhí i *gCeist an Oirthir?*
- **(ii)** Conas a dhéileáil Comhdháil Bheirlín, 1878, le *Ceist an Oirthir*.
- **(iii)** An slí inar chuidigh *Ceist an Oirthir* le briseadh amach an Chéid Chogaidh Dhomhanda.

2. Muinntir na hEorpa agus an Afraic, 1870 - 1914, faoi GACH ceann de na ceannteidil seo a leanas:
- **(i)** An fáth gur tarraingíodh muinntir na hEorpa go dtí an Afraic.
- **(ii)** Na tíortha Eorpacha a bhí i gceist agus na críocha a fuarthas.
- **(iii)** An tslí ina ndeachaigh teacht mhuinntir na hEorpa i bhfeidhm ar phobail dhúchasacha na hAfraice.

3. An Chogaíocht ar an bhFronta Thiar, 1914 - 1918.

4. Lenin (Vladimir Ilyich Ulyanov).

5. An caidreamh idir Gearmáin na Naitsíoch agus tíortha Eorpacha eile ón mbliain 1933, nuair a tháinig Hitler i gcumhacht, go dtí 1941, nuair a rinne an Ghearmáin ionradh ar an A.P.S.S.

6. An Eoraip, 1945 - 1966, faoi GACH ceann de na ceannteidil seo a leanas:
- **(i)** Na fadhbanna a bhí ag tíortha na hEorpa sa bhliain 1945.
- **(ii)** *Díchoilíniú,* 1945 - 1966 (tarraingt siar thíortha na hEorpa ón a gcoilíneachtaí thar lear).
- **(iii)** An ghluaiseacht i dtreo na haontachta san Eoraip, 1945 - 1966.